

11 augustus 1914

Militaire beschouwingen.

Van militaire zijde schrijft men ons: Zo nu en dan zullen wij de tot ons gekomen berichten door de militaire zeef laten gaan. Zo lijkt ons het bericht uit Brussel, dat voor Luik 125.000 man strijden, zeer sterk overdreven. Nog sterker, dat deze troepen gedeserteerd zouden zijn. Dat er drie legerkorpsen aan de gevechten bij Luik deelnemen, lijkt ons niet onwaarschijnlijk. De berichten spreken van het 7^e korps (Munster) en 10^e korps (Hannover). Uit het feit, dat twee Sleeswijkse grenadiers de Maastricht zijn geïnterneerd, volgt, dat ook het 9^e korps (Altona) aldaar aanwezig is. Toch wil ik niet geloven, dat dit Duitse noorderleger op oorlogsterkte is uitgerukt, vandaar ook mijn twijfel aan het getal 125.000.

Over de toevoeging, dat deze troepen werden gedecimeerd, zullen we maar niets zeggen! De berichten omtrent de wapenstilstand tot het wegvoeren der gewonden nabij de forten zullen wel waar zijn. Ongetwijfeld zullen honderden, ja duizenden bij de beproefde bestorming op de forten, gewond en gesneuveld zijn.

Berichten van grote actie lazen we niet, en zoals de belangstellende lezer zich zal herinneren, verwachten wij deze ook nog niet.

Brussel, 10 augustus. Officieel wordt medegedeeld dat de toestand nog steeds goed is. De Franse en Engelse legers rukken stelselmatig voorwaarts. Het gezamenlijk reisplan der verbonden legers begint zich thans af te tekenen. De omstandigheden schijnen gunstig te zijn en beantwoorden geheel aan de verwachtingen. Naarmate de tijd voortschrijdt wordt de kans op een geweldige algemene botsing groter.

Men verzekert dat de bevolking van Luik zich kalm houdt.

Er komen uitstekende berichten van de forten. Een rapport van een der fortcommandanten meldt, dat het fort zich in uitnemende staat bevindt, dat de manschappen de beste gezondheid genieten en ruim voldoende van levensmiddelen en schietvoorraad zijn voorzien. Er is vooreerst geen enkele reden om zich ongerust te maken.

Men meldt dat op verschillende plaatsen uhlanen worden gezien, die dan meestal verdwaald zijn en zich op de eerste sommatie overgeven. Er worden er aan alle kanten opgemerkt, maar dit betekent uit een strategisch oogpunt niets.

Le Peuple zet de gedwongen stakers der steden aan, de boeren te gaan helpen bij het binnenhalen van de oogst, het is een uitnemende gedachte.

Men vertelt dat de Fransen die overal met de grootste geestdrift ontvangen worden, op de treinen die ze vervoerden met krijt geschreven hadden: Train de plaisir pour Berlin. Dit geeft de geest aan die onder de Franse troepen heerst.

Brussel, 10 augustus. De waarnemende burgemeester van Luik richt de volgende proclamatie tot de bevolking: "Het gemeentebestuur herinnert aan zijn medeburgers en al degenen die zich op het grondgebied van Luik bevinden dat het ten strengste verboden is door de krijgsraad, dat een burger zich overgevee aan vijandelijke handelingen, welke ook, tegen Duitse soldaten die het land bezetten. Elke aanslag tegen de Duitse troepen door anderen dan soldaten in uniform kan als gevolg hebben dat niet alleen de schuldige dadelijk doodgeschoten wordt, maar zou ook schriftelijke wraaknemingen veroorzaken tegen al de inwoners en bijzonder

tegen de Luikenaars die door de bevelhebber de Duitse troepen als gijzelaars opgesloten zijn in de citadel te Luik. Die gijzelaars zijn mgr. Rutten, bisschop van Luik; Kleyer, burgemeester van Luik, Grégoire, afgevaardigde; Armand Flechot, senator; van Zuylen, senator, Edouard Peltzer, senator; Colleau, senator; de Ponthière, volksvertegenwoordiger; van Hoegaerden, volksvertegenwoordiger; Fallois, schepen. Aan mgr. Rutten en Kleyer is voorlopig vergund om de citadel te verlaten, doch zij blijven als gijzelaars ter beschikking van de Duitse bevelhebber. Wij bezweren al degenen die op ons grondgebied verblijven, te waken in het opperste belang van al de inwoners en van degenen die de gijzelaars van het Duitse leger zijn, dat geen enkele aanslag op de soldaten van dit leger gepleegd worde. Wij herinneren, dat naar bevel van de generaal bevelhebber van de Duitse troepen al de burgers die wapens en patronen bezitten, deze dadelijk aan de overheid moeten overleveren in het provinciaal paleis, op straf doodgeschoten te worden.”

Was getekend de dienstdoende burgemeester, V. Henault, Luik, augustus 1914.

Brussel, 10 augustus. Volgens de Indépendance Belge wordt officieel het getal Duitse krijgsgevangenen op 8000 becijferd.

Berlijn, 10 augustus. Uit een rapport aan de Duitse generale staf over de tegenstand, die Duitse troepen in België hebben ondervonden seint het Wolff-bureau het volgende, door de censuur blijkbaar verminkte resumé:

De Franse berichten hebben ons volk verontrust. Het heet dat er 20.000 Duitsers voor Luik zijn gevallen, en dat de plaats nog in het geheel niet in ons bezit zou wezen. Door het verlenen van het kruis

van het Legioen van Eer aan de staat zouden deze beweringen dan bevestigd worden. Ons volk kan overtuigd zijn dat wij noch tegenslag verzwijgen noch successen overdrijven zullen, dat wij zullen de waarheid zeggen en vertrouwen dat het volk ons meer zal geloven dan onze vijand, die zijn toestand zo rooskleurig mogelijk wil voorstellen. We moeten echter met onze berichten terughouding in acht nemen, zolang die onze plannen zouden kunnen verraden.

Thans echter kunnen wij zonder nadeel over Luik mededelingen doen. Ieder zal zichzelf een oordeel kunnen vormen over het door de Fransen openbaar gemaakte nieuws, dat wij 20.000 man zouden hebben verloren.

Wij hadden voor 4 dagen bij Luik inderdaad slechts zwakke krachten, want zulk een koene onderneming kan men niet door het verzamelen van overvloedige massa's te voren verraden. Dat zij niettemin het gewenste doel bereikten, lag aan de goede voorbereiding, de dapperheid van onze troepen, de energieke aanvoering en de hulp van God. De moeilijkheden voor ons lagen in het zeer ongunstige berg- en bosachtige terrein en in de deelneming der gehele bevolking aan de strijd.

De Belgen hebben op de Duitse troepen uit hinderlagen in dorpen en bossen, voorts op geneesheren, die gewonden verpleegden, en op de gewonden zelf geschoten.

Het waren scherpe, verbitterde gevechten; gehele dorpen moesten worden verwoest om de tegenstand te breken, voor onze troepen door de fortengordel (van Luik) waren ingedrongen en de stad in bezit hadden genomen.

Het is juist, dat een deel der forten nog standhield, maar ze schoten niet meer en de keizer wilde geen druppel bloed van zijn soldaten nutteloos vergieten bij de bestorming van forten, die het leger niet meer belemmerden bij de uitvoering der plannen. Men kon beter op het zwaar geschut wachten en de forten achtereenvolgens in puin schieten, zonder ook maar één man op te offeren, indien tenminste de forten zich niet voordien overgaven.

Over dit alles mocht het nauwgezet legerbestuur geen woord openbaar maken voor een zo sterke legermacht tegen Luik was samengetrokken, dat zelfs geen duivel ons de stelling weer afhandig zou kunnen maken. In die toestand bevinden wij ons thans.

De Belgen hebben, voor zover wij daarover thans kunnen oordelen, bij de verdediging van de stelling over meer troepen beschikt, dan aan onze zijde aan de bestorming hebben deelgenomen.

Elke deskundige kan daarnaar het gewicht van ons buitengewoon succes toetsen. Wanneer ons volk weer ongeduldig op berichten moet wachten, verzoek ik u, aan Luik te willen herinneren.

Het gehele Duitse volk heeft zich eensgezind achter zijn keizer geschaard om de talrijke vijanden van ons werk af te weren. Het legerbestuur mag meteen veronderstellen dat het volk geen berichten verwacht, die de plannen van de veldtocht aan de vijand zouden kunnen verraden en daardoor verijdelen.

Was getekend generaal kwartiermeester von Stein.

Maastricht, 10 augustus. Het is met de beste wil ter wereld schier onmogelijk per telegram duidelijk doch beknopt de emoties neer te schrijven of de indrukken weer te geven die ik sedert 5 uur hedenochtend tot op de afzending van dit bericht op het terrein van

de oorlog, verwoesting en ellende heb ontvangen. Om circa 5 uur bevond ik mij ten zuiden van het Nederlandse douanekantoor, teneinde over Moelingen, Berneau en Visé te trachten Luik te bereiken.

Reeds van verre zijn Duitse cavalerie en infanterie druk in de weer het bivak op te breken, om de opmars naar het westen voort te zetten. Zij zouden tot dit doel gebruikmaken van de veelbesproken pontonbrug tussen Lixhe en Navagne bij de Nederlandse grens.

Na ternauwernood 800 meter te hebben gemarcheerd, kwam ik bij de eerste posten, waar een onderofficier commandeerde. Nadat ik deze mijn pas en andere documenten had vertoond, liet hij mij verder gaan. Evenwel bezon hij zich, riep mij terug en vroeg de vertaling van de in het Frans gestelde pas. Na hem iets verteld te hebben, kon ik een tweede maal vertrekken, doch werd na 100 meter door een piepjonge luitenant aangeropen. Van mijn pas scheen hij niet veel te begrijpen. De talrijke zegels imponeerden hem geweldig hij waarschuwde mij dat het "gleich los" zou gaan en dat hij geen verantwoordelijkheid voor mijn leven op zich nam. Met een deftig en zelfbewust gebaar nam hij van mij afscheid. Ik passeerde het nog rokende Moelingen in de richting Berneau en had nog een dergelijke ontmoeting, waar ik me intussen ook wist door te slaan. Nauwelijks voorbij Berneau, waar in de werkelijke zin geen kip op straat liep, ontmoette ik een hoofdofficier, wiens adjudant mij halt gebod en vroeg wat ik hier deed en van waar ik kwam, welke bedoelingen ik had en wat ik was. Ten slotte maakte de man zich zo geweldig boos, dat hij mij kwaadaardig toesnauwde: "Scheren sie sich sofort nach Holland, sonst lasse ich sie verhaften."

Onnodig te zeggen dat ik mij bevljigtigde zo spoedig mogelijk aan dit vriendelijk verzoek te voldoen. Ik besloot echter, een andere weg te

nemen, om mijn mars zo vruchtbaar mogelijk te maken. Dwars door het veld bereikte ik de spoorlijn Maastricht-Visé, die ik overstak om na enig rondzwerfen en herhaalde aanhoudingen de Nederlandse grenswacht te bereiken. Middelerwijl was het 11 uur geworden en ik besloot me te begeven naar kilometerpaal 45. Dit is aan de Maas het zuidelijkste punt van Nederland. Vandaar kon ik de bedoelde pontonbrug van op een afstand van 350 meter waarnemen. Reeds in de vroege ochtend had het fort Pontisse getracht met zwaar geschut de pontonbrug te vernielen om de opmars der Pruisen te vertragen. Nu begon een ware kanonnade; en de granaten troffen het kasteeltje bij Lixhe op 300 m van mijn observatiepost. Duidelijk zag ik de granaat inslaan, een doffe knal volgde; de toren was in het midden getroffen, stortte in en het kasteeltje, dat zo lieflijk tegen een achtergrond van groen geboomte afstak, vatte vuur en stond in weinige ogenblikken in lichterlaaie.

Ontzagwekkend maar tevens angstig was het gedonder van het geschut, gevolgd door een eigenaardig piepend sissend geluid; het inslaan der granaten was met het ongewapend oog waar te nemen. Op ongeveer 600 meter ten zuidoosten van mijn standplaats had gedurende de nacht de Pruisische infanterie gebivakkeerd. Deze troepenafdeling, door dicht geboomte aan het oog onttrokken, werd ontdekt door een Belgische vlieger, die hoog in de lucht met grote snelheid in de richting van het fort is verdwenen.

Berlijn, 10 augustus. De Kreuzzeitung zet uiteen dat men in België hoopte het Duitse leger voor Luik drie tot vier weken op te houden. Des te groter zal in de gehele wereld de betekenis van het snelle succes der Duitse wapenen worden beseft.

Londen, 11 augustus. Een inwoner van Brussel heeft aan de Daily News een beschrijving gezonden van de aanslag op generaal Leman,

ontleend aan de verklaringen van ooggetuigen. Het was niet gebeurd bij een inval van Duitse troepen in Luik, doch een aantal Duitse inwoners van Luik, die kaki uniformen hadden aangetrokken en te paard zaten, reden met de Britse vlag voorop en gevolgd door een menigte, die “Leve Engeland” riep, de stad door. Aangekomen bij het verblijf van de Belgische officieren, begrepen deze natuurlijk terstond dat er verraad gepleegd werd. Alle schuldigen werden doodgeschoten. (Wij tekenen hierbij aan, dat men ons inziens uiterst voorzichtig moet zijn met het zonder meer als waarheid aanvaarden van al dergelijke verhalen van “ooggetuigen”. De redactie)

Grote Duitse handelsfirma's, sinds jaren in België gevestigd, en die tot welvaart waren gekomen onder voorwaarden, die de concurrentie van de Belgen zelf onmogelijk maakten, stonden in intieme betrekkingen tot het Belgische volk, droegen flink bij voor weldadige doeleinden en hadden grote invloed in de gemeentelijke huishouding. Zij waren op de hoogte van al wat de Duitse regering over België wilde weten. Het geheim van de voorspoed van deze Duitsers in België was, dat zij vanuit Berlijn met grote subsidies werden gesteund.

Berlijn, 10 augustus. Er zijn nog in het geheel geen bijzonderheden bekend over de inneming van Luik. De generale staf verzekert dat in 's lands belang moest gezwegen worden, de vijand had anders spoedig geweten hoe zwak de krachten der bestormers waren. De vijand zou dan wel geweten hebben wat hem te doen stond. Nu is Luik echter vast in onze handen, aldus de generale staf.

12 augustus 1914

Brussel, 11 augustus. De vijandelijkheden begonnen gisteren bij Hesbaye tussen Duitse cavalerie en onze voorposten. De Duitse ruitery begon met een stelselmatige verkenning van Hesbaye, om de stellingen van ons veldleger te vinden. De ruitery werd gevolgd door afdelingen infanterie.

Londen, 11 augustus. Volgens het persbureau staan thans twee Duitse cavaleriedivisies bij Tongeren. Drie legerkorpsen liggen voor Luik. Andere Duitse troepen liggen langs de Lesse verschanst. Van de zeer grote troepenmacht die door Luxemburg trekt, zijn de voorposten reeds op Belgische bodem aangekomen.

Brussel, 11 augustus. Het nog niet bevestigde bericht is ontvangen, dat de voornaamste forten van Luik het nog altijd uithouden, hoewel verscheidene kleinere forten door de Duitsers zijn genomen. Het bombardement wordt onafgebroken voortgezet.

Vluchtelingen uit Luik verklaren dat de toestand thans vreselijk is. Tal van huizen staan in brand.

Brussel, 11 augustus. Het departement van oorlog heeft slechts weinig nieuws van het oorlogstoneel ontvangen. De algemene toestand is niet heel duidelijk. Dat komt door de maatregelen, door de oorlogvoerenden genomen om hun bewegingen te verbergen.

Ten noorden van de Maas zijn de Duitsers in westelijke richting opgerukt. Hun troepen schijnen daar niet zeer talrijk, zodat ons leger zeer goed in staat zal zijn hen terug te werpen.

Tussen de Belgische en de Duitse troepen zijn voorpostengevechten geleverd, waarbij de vijand ten zuiden van de Maas is teruggeworpen.

De toestand is onveranderd.

De Duitsers hebben langs de Ourthe versterkingen opgeworpen. Daaruit leidt men af dat zij een verdedigende houding willen bewaren.

Het moreel en het materieel van onze troepen is uitstekend.

Een correspondent uit Tongeren heeft met een soldaat, die de eerste Duitse inval heeft bijgewoond, gesproken. "Wij waren, vertelde deze, met 600 man, die door de tussenruimten der forten te Luik binnen raakten. Wij werden op ongehoord heftig vuur onthaald, de kameraden vielen als vliegen. Wij vluchtten langs al de straten dicht tegen de huizen en kropen langs de grond om ongezien te blijven, maar de zoeklichten vonden ons en altijd waren er op de juiste plaats Belgische soldaten om op ons te mikken. Opeens hagelde een bui schroot over me; met een sprong was ik in de schaduw, kruipend, schuivend, gebruik makend van iedere uitsprong van de muur en bereikte eindelijk het veld. Hoe ik onze lijnen heb bereikt, is me een raadsel. Er kunnen geen twintig der onzen ontsnapt zijn."

Maastricht, 11 augustus. Vanmiddag vernam ik, hoewel zwak, kanongebulder der Belgische forten. Dat van Pontisse zweeg. De pontonbrug bij Lixhe, die ik bezocht, was volkomen intact. Troepenbewegingen naar België heb ik niet bemerkt en schijnen voorlopig gestaakt tot de opmars is voltooid.

Een aanslag op de Duitse kroonprins?

Maastricht, 11 augustus. Toen ik heden in het kamp bij Visé was, verzekerden Duitse officieren mij, dat het regiment van de kroonprins (het doodshoofden-regiment) reeds lang de Maas is

gepasseerd, echter zonder de kroonprins, tegen wie men een aanslag heeft gepleegd te Aken.

Beschuldigingen over wreed optreden.

Parijs, 11 augustus. Volgens de heden hier verstrekte inlichtingen heeft men in Frankrijk de indruk gekregen dat de Duitse troepen zowel in Frankrijk als in België wreed te werk gaan om de bevolking schrik aan te jagen. Men voegt erbij dat de Duitsers nu wel zullen inzien dat deze methode geen succes heeft, en dat zowel Fransen als Belgen alles liever willen dan zich te buigen onder dit optreden.

Prins Willem van Lippe en diens zoon zouden bij Luik gesneuveld en te Seraing begraven zijn.

Brand in een kerk.

Brussel, 11 augustus. De Peuple meldt dat vanavond om half acht in de Sint Antoniuskerk te La Louvière (tussen Bergen en Charleroi) een begin van brand is ontstaan bij een mis voor de soldaten van het Belgische leger.

Bij de paniek, die volgde, zijn 14 vrouwen en meisjes gedood en meer dan 50 personen gewond.

We hebben dezer dagen gemeld dat de Duitsers bij Luik een wapenstilstand van 3 uur was toegestaan om hun doden te begraven. Het Handelsblad van Antwerpen spreekt het tegen; er is in het geheel geen wapenstilstand geweest.

De Duitsers onder Belgisch vuur.

Maastricht, 11 augustus. (Vervolg van de beschrijving van onze oorlogscorrespondent in het ochtendblad, waarvan

duidelijkheidshalve het laatste deel hier nog eens wordt afgedrukt.).

Dwars door het veld bereikte ik de spoorlijn Maastricht-Visé, die ik overstak om na enig rondzwerven en herhaalde aanhoudingen de Nederlandse grenswacht te bereiken. Middelerwijl was het 11 uur geworden en ik besloot me te begeven naar kilometerpaal 45. Dit is aan de Maas het zuidelijkste punt van Nederland. Vandaar kon ik de bedoelde pontonbrug van op een afstand van 350 m waarnemen. Reeds in de vroege ochtend had het fort Pontisse getracht met zwaar geschut de pontonbrug te vernielen om de opmars der Pruisen te vertragen. Nu begon een ware kanonnade; één der granaten trof het kasteeltje bij Lixhe op 300 m van mijn observatiepost. Duidelijk zag ik de granaat inslaan, een doffe knal volgde; de toren was in het midden getroffen, stortte in en het fraaie kasteeltje, dat zo lieflijk tegen een achtergrond van groen geboomte afstak, vatte vuur en stond in weinige ogenblikken in lichterlaaie.

Ontzagwekkend maar tevens angstig was het gedonder van het geschut, gevolgd door een eigenaardig piepend sissend geluid; het inslaan van granaten was met het ongewapend oog waar te nemen. Op ongeveer 600 m ten zuidoosten van mijn standplaats had gedurende de nacht de Pruisische infanterie gebivakkeerd. Deze troepenafdeling, door dicht geboomte aan het oog onttrokken, werd ontdekt door een Belgische vlieger, die hoog in de lucht met grote snelheid in de richting van het fort Pontisse is verdwenen.

Nauwelijks 20 minuten later viel te midden der dicht opeengepakte Pruisen een granaat, uit het Belgische fort afkomstig. Zonder twijfel moeten hier door dat ene goed gerichte en berekende schot een groot aantal doden gevallen zijn. Duidelijk zag ik de verwarring in

het kampement, waarboven nog korte tijd de valse, leemkleurige rook der ontplofte pikrine bleef hangen.

De plaats van die infanterie-afdeling, wier aanwezigheid zeker door de vlieger was gemeld, werd om verder onheil te voorkomen onmiddellijk ontruimd. In meer oostelijke richting, ongeveer daar waar de beek de spoorlijn Maastricht-Visé snijdt, werd een ander bivak betrokken. Tegen de avond zag ik daarachter weer andere troepen zich voor nachtverblijf inrichten.

Mijn standplaats, hoe goed ook gekozen, bleek mij zowel door het treffen van het kasteeltje als door dat van het bivak niet ongevaarlijk. Op betrekkelijk geringe afstand waren vier granaten op een oppervlakte van 100 bij 150 meter met oorverdovend lawaai ingeslagen. Dit waren projectielen, die, ter vernieling van de pontonbrug afgeschoten, nog juist op Hollands gebied waren terechtgekomen. Andere suïden over mij heen en sloegen een weide in, waar de grond werd omgewoeld en boomtakken werden afgerukt. Weliswaar bevond ik mij binnen de grenspalen op het uiterste uithoekje van de Nederlandse bodem en dus veilig voor de chronisch geworden Verhaftungs-koorts der Pruisische militairen. Edoch meende ik uit persoonlijk lijfsbehoud beter te doen mij met gepaste spoed ietwat meer van dit gevaarlijke plekje naar het binnenland terug te trekken.

Terwijl ik als een opgejaagd stuk wild voortsnelde of onder prikkeldraadhekken verder sloop, weerklonk plots een allerergste knal. Ik bleef muisstil liggen, richtte mij daarna behoedzaam op, keek even voorzichtig rond, zag niets bijzonders en voort ging het weer, zo mogelijk nog sneller dan zoëven. Later bleek mij, dat één der fabrieksschoorstenen aan de Maas bij Navagne door dynamiet was opgeblazen. In de loop van de middag volgden nog drie

dergelijke ontploffingen. Drie andere schoorstenen, die de Belgen ter oriëntering konden dienen en waarvan men beweerde dat signalen met het Fort Pontisse gewisseld waren, werden evenzo opgeblazen. Intussen achtte ik mij weer genoegzaam veilig. Langzaam bedaarde het vuur, dat om circa 12 uur 20 minuten voor geruime tijd geheel zweeg. Om mij heen ziende, aanschouwde ik een toneel van jammer en verwoesting voor mij. Halverwege het nog brandende en smokende kasteeltje van Lixhe, iets verder links, stond de toren en het dak van de kerk van Visé in vuur en vlam. Nog meer links duiden goor-gele rookwolken de plaats aan, waar Moelingen eens had gestaan. Eindelijk stegen dikke rookwolken uit Fournon le Comte ten hemel. Verschrikkelijk was de aanblik, en steeds maar in schier eindeloze rijen marcheerden op de grindweg bij Namen de legioenen van de Germaanse imperator, trachtend over de brug de andere zijde van de Maas te bereiken. Zo nu en dan, heel van verre, weerklonk nog een dof gerommel, van het vestinggeschut blijkbaar, als een verwijderd opzettend onweer. Het duurde voort tot na 7 uur 's avonds. Een enkel vliegtuig van het Taube-systeem der Duitsers, duidelijk kenbaar aan de afgeronde drijfvlakken, bewoog zich op grote hoogte, uit de Belgische Kempen komend in oostelijke richting, vermoedelijk naar Aken, waar het centraal verenigingspunt van het noordelijk leger gevestigd schijnt.

Mij nogmaals naar de Maas begevend, zag ik hoe de genie werkzaam was de brug te herstellen en te verzwaren. Ze scheen dus getroffen geweest te zijn.

Op de terugmars sprak ik met militairen van het 75^e regiment infanterie uit Bremen, die, tot Aken met de trein vervoerd, zoeven hier waren aangekomen. ze waren vol moed en beweerden, dat de forten rondom Luik gevallen waren. Ik ontnam hen die illusie en

deelde hen het weinige mede, dat ik van het andere oorlogsterrein weet.

“Wann sind Sie in Paris?” Vroeg ik.

“Das weiss ich nicht genau, aber bald” was het antwoord.

Reeds ben ik in zekere zin dankbaar mijn oorspronkelijk plan; Luik te voet te bereiken, te hebben moeten opgeven.

Verhalen van vluchtelingen uit Luik.

Maastricht, 11 augustus. Gisterenavond laat kwamen hier een groepje vluchtelingen uit Luik aan, die 's morgens om 5 uur waren vertrokken. Twee vrouwen met kleine kinderen, Maastrichtsens van geboorte, woonden te Sclessin, een voorstad van Luik. Zondag waren ze reeds genoodzaakt naar Luik te trekken, waar alles door Duitsers bezet is en waar enorm veel huizen voor de Rode Kruisambulance zijn ingericht. Verschillende bruggen zijn vernietigd, en de vrouwen vertelden me, dat op de Pont Neuf een grote verhuiswagen met Belgische krijgsgevangenen staat. Mochten de Belgen de brug nu laten springen, dan doodden ze hun eigen mensen.

Gisterenmorgen waren de forten nog steeds in handen der Belgen. De Duitsers schijnen in Luik ingesloten te zijn. De mensen moesten de huizen open laten, opdat de Duitsers, wanneer de Fransen, van wie zij menen dat voor zij Luik liggen, binnenstormen, daarin zouden kunnen vluchten. Verder zijn de Duitsers zeer vriendelijk en voorkomend voor de bewoners, wanneer deze het ook zijn. Zij geven de kinderen van hun chocolade, de mannen van hun sigaretten en cognac. Om een einde te maken aan het praatje, dat

ze vergiftigde chocolade of sigaretten gaven, breken ze er een stukje af en eten dit zelf eerst op.

Op enkele plaatsen moesten de vrouwen, die 's morgens om 5 uur waren vertrokken, over de grond kruipen, omdat er over haar heen geschoten werd. Op haar weg hebben zij vanuit Herstal (benoorden Luik aan de Maas, ten westen van het fort Barchon en bezuiden het fort Pontisse) het beschieten van twee forten gezien, terwijl onderweg verscheidene kerken in brand stonden, ook te Visé.

De Duitse posten waren zeer welwillend en hadden medelijden met de arme vrouwen. In Visé zijn ze zelfs meegenomen naar het Rode Kruis en hier werden onmiddellijk grote kannen melk voor de vrouwen en kinderen gebracht. Er werd hun ontraden de kant van Moelingen uit te gaan, omdat daar Belgische, maar ook Duitse soldaten lagen, dus daar werd blijkbaar gevochten, en ze daar hun leven niet zeker waren.

De Duitsers hadden toen de vrouwen even voorbij hun pontonbrug, waar niemand over mocht, in een bootje over de Maas gezet en ze zelf tot aan de Nederlandse grens gebracht. Ze waren vol lof over de Duitse soldaten, die beweerden, dat ze ook niet voor hun plezier oorlog voerden en zelf thuis ook vrouw en kinderen hadden.

Over de hele reis tot aan de grens hebben ze een sterke lijkenlucht waargenomen. Op sommige plaatsen lagen de lijken maar even onder de grond en men ried hen aan, vooral niet in de huizen te kijken.

Militaire beschouwingen.

Een enkele woord nog over de gevechten bij Luik. De Duitsers hebben in strijd met de theorie, de forten bestormd, zonder eerst een zware belegeringsartillerie tegen die forten in werking te hebben gebracht. De gevolgen waren van tevoren te voorzien, ontzaglijke, naar onze mening niet te verantwoorden verliezen.

Volgens de berichten, zijn alle forten intact en is het succes eigenlijk niet meer dan het verdrijven van de mobiele bezetting uit de vesting.

Maastricht, 12 augustus, 9 u 38 in de voormiddag. Hevige kanonnades, die de huizen in de buitenwijken op hun grondvesten deden trillen, hebben vele bewoners uit hun slaap gewekt. Gisteravond hoorde ik reeds, dat de belegeringsartillerie rondom de forten van Luik zo goed als opgesteld was en dat het bombardement te verwachten was. Het klinkt, of het veel dichterbij gebeurt.

Over dit Duitse geschut moest men niet gering denken. Elk kanon wordt door 32 paarden voortgetrokken.

De pontonbrug der Duitsers in Lixhe is verdwenen en daarvoor in de plaats komt een nieuwe brug, die netjes met plankjes belegd wordt. Het afbranden van de torens in Visé en Argenteau, waarover ik u gisteren seinde, schijnt volgens mijn zegsman gebeurd te zijn, omdat de Duitsers gemerkt zouden hebben, dat vanuit die torens signalen gegeven werden, hoe de schoten moesten vallen, met rode of met witte vlaggetjes, al naarmate voor of achter de brug gericht moest worden.

Brussel, 12 augustus. Twee Duitse vliegers zijn te Namen gevangen genomen.

Brussel, 11 augustus. Ambtelijk wordt medegedeeld, dat de toestand voor het Belgische leger goed blijft. Het heeft vandaag slechts enkele voorpostengevechten geleverd, tengevolge waarvan de Duitsers teruggetrokken schijnen te zijn. Sommige punten, die gisteravond en vanochtend door hen bezet waren, zijn thans ontruimd, zo ook Landen (tussen Brussel en Luik).

Het hoofdkwartier van het Belgische leger zegt, dat er vandaag geen enkel oorlogsfeit, dat het vermelden waard is, voorgekomen is. De Belgen hadden in de kleine voorpost-schermselingsen enige gewonden. De verliezen aan Duitse zijde waren aanzienlijk. Het is onjuist dat het station Landen in brand staat. De Duitsers zijn niet vooruitgeschoven, slechts de cavalerie doet voortdurend verkenningstochten.

Londen, 11 augustus. De militaire correspondent van de Daily Telegraph te Parijs seint dinsdag, dat het overtrekken van sterke Duitse troepenmachten, onder wie twee divisies cavalerie, over de Maas beneden Luik gerapporteerd is.

Antwerpen, 12 augustus. Uit het verhaal van een uit Luik teruggekeerd soldaat blijkt, dat de daar vechtenden meest allen Vlamingen waren. Met bloedende voeten liepen de jongens langs de wegen. Terwijl de bommen uit de forten over hun hoofd snorden, werd de order gegeven een loopgracht te graven. Een Antwerps havenwerker, gewoon soldaat, monterde allen op door zijn voorbeeld. "Pas op, jongens, zo zegde hij onder andere, niet schieten naar rechts. Dat zijn onze mannen. Daar links, en nu mikken zulle en alle gelijk van katoen geven."

De verteller, een student te Gent, moest daarna gewonden opzoeken. Hij is op zeker ogenblik over een gewonde flauwgevallen en kwam terecht in een ambulance te Brussel.

Van ambtelijke, Franse zijde vernemen wij:

De forten van Luik boden hedenochtend nog krachtig tegenstand.

Een Belgisch blad verneemt uit Luik:

We zijn zonder nieuws van Brussel, van de oorlog, van hetgeen in België en elders gebeurt. Wat zal er morgen gebeuren?

De stad blijft somber en treurig, in afwachting van de bevrijding, in de hoop opnieuw Belgische soldaten te zien. Er zijn niet veel Duitsers in de stad. Waar zijn de overige? Altijd op de hoogten tegenover de forten van Barchon, Evegnée, Fleron, tussen de Maas en de Vesder. Men zegt, dat er ook velen over de Maas, tussen Luik en Hoei, zijn getrokken en zich samentrekken in Haspengouw. Anderzijds zijn er plaatsen waar men geen Duits uniform te zien krijgt, onder andere te Angleur en te Chênée.

Weinig beweging in de stad. Het is het gevolg van de angst voor wat volgen zal. Want het kanongebulder houdt niet op. Men denkt hier, dat de Duitsers ten noorden of ten zuiden, zware artilleriestukken over de Maas hebben gebracht. In het noorden is dat zeker het geval. Dat er daarenboven veel Duitse ruitery over de Maas ten noorden van Visé is gekomen, bewijzen de gebeurtenissen, welke zich in Tongeren en omstreken hebben voorgedaan.

De statie der Guillemins is gesloten; te Ans is geen enkele locomotief meer. Al de gemeenschapsmiddelen met Borgworm zijn afgesneden. Sommigen nochtans trachten naar Brussel te

vertrekken, hetzij per fiets, hetzij te voet. Maar velen keren weer, bij het zicht van de Duitse ruiters in verkenning achter de forten.

Alleen rijtuigen in dienst van het Rode Kruis mogen door. Ze moeten daarbij nog op vlaggen en armbanden de bijzondere stempel van het Duits korps vragen.

Sommige van deze rijtuigen, op zoek van gekwetsten, hebben de Duitsers aan het werk gezien om hun doden op het gevechtsterrein zelf te begraven.

Rondom het stadhuis is een tamelijk grote beweging, daar nemen de burgerlijke overheden, tezamen met de Duitse soldaten, de nodige administratieve maatregelen.

De Etoile Belge meldt:

Men zal de Belgen niet verwijten, dat ze niet met toewijding de gewonde Duitse soldaten verplegen. Ziehier één uit 1000 voorbeelden. Senator de Pitteurs heeft aan de minister van oorlog een telegram gezonden, waarin hij hem uit naam der mensheid vraagt terstond een auto van het Rode Kruis met verbandmiddelen naar Habaye-la-Neuve te zenden, waar veel Duitse gewonden zijn, die omkomen bij gebrek aan hulp. Geneeskundigen en verplegend personeel zijn onmiddellijk met het nodige vertrokken. Men trof een officier en verscheidene kurassiers aan, die zo ernstig gekwetst waren, dat ze niet vervoerd konden worden.

Onze dokters en verplegers zijn bij onze vijanden gebleven, die naar Brussel overgebracht zullen worden zodra hun toestand het toelaat.

13 augustus 1914

Antwerpen, 12 augustus volgens de Précurseur zijn vanochtend bezuiden Luik de Franse en Belgische troepen met de Duitsers slaags geraakt.

Brussel, 12 augustus. Het officiële bericht van het ministerie van oorlog, 11 uur 's avonds, bevestigt dat de Duitsers, na de nacht doorgebracht te hebben in de stellingen die zij gisteren na hun terugtocht hadden ingenomen, zijn teruggetrokken naar een punt dat zij onbezet dachten. Het hierop gevolgde gevecht, waar 1000 soldaten aan deelgenomen hebben, viel voor de Belgen goed uit, hetgeen van belang is omdat dit het eerste treffen van onze troepen in het vlakke veld is.

Behalve dit wapenfeit, waarvan de gevolgen belangrijk kunnen blijken, is de toestand weinig veranderd.

Brussel, 12 augustus. Volgens de Soir is de toestand heden als volgt samen te vatten:

De nacht is kalm voorbijgegaan. Langs het hele front heeft de Duitse cavalerie zich teruggetrokken, behalve op één punt, waar zij voeling houdt met de onzen. Uit de algemene tactiek der Duitsers valt af te leiden dat zij een nieuwe oorlogsfase zijn begonnen. Nu de bruuske aanval op midden België is mislukt, schijnen de Duitsers zich te versterken langs het front Nederlandse grens-Luik en voorlopig het offensief tegen het centrum van het land te hebben opgegeven. Zij zetten tal van boeren en werklieden aan het werk op de wegen in het zuiden van de provincies Luik en Luxemburg, waar zij weten dat de Fransen met hun troepenmacht aanrukken. De maatregelen door de Duitsers schijnen aan te tonen dat zij, eenmaal weer offensief optredend, zullen trachten zich een weg te banen van de zuidelijke loop der Ourthe naar de Boven-Maas in Frankrijk.

De Duitsers verschansen zich in de straten van Luik tegen een offensieve beweging der Belgen van de zijde van Ans (ten westen van Luik). Zij hebben het bombardement van de forten hervat en trachten posities te bemachtigen om er zich te dekken tegen het vijandelijk offensief op de rechterflank. De forten bieden krachtiger dan ooit tegenstand.

Het blad voegt aan het bovenstaande toe dat het gewenst is nieuwe inlichtingen af te wachten om stellig te kunnen bevestigen dat de Duitse troepen geen poging doen tot een grote aanval op de Belgen.

Nader meldt de Soir dat de worsteling, rondom de forten van Luik is hervat. De forten beantwoorden met kracht het vijandelijke vuur.

Duitse troepen komen in beweging om de Maas over te trekken. Een bruggenhoofd is te Lixhe gebouwd voor de overtocht van de troepen en zwaar materieel.

Duitse konvoeien zijn gesignaleerd in de richting van Engis. Zij schijnen de Maas te willen overtrekken bovenstrooms van Luik.

De Duitse opmars is uiterst vertraagd doordat de forten van Luik de wegen naar Duitsland bestrijken.

Gisteravond heeft een eskadron Duitse dragonders, die uit de richting van Luik kwamen, getracht de Belgen bij Aineffe (ten westen van Luik aan de spoorlijn Waremme-Hoei) te verrassen. Na een gevecht van 3 uur zijn de Duitsers teruggeslagen met verlies van 153 doden en 102 krijgsgevangenen. De verliezen aan Belgische zijde waren: zes doden en 15 gewonden.

Brussel, 12 augustus. Wij zijn een week aan de gang; acht dagen geleden werd het onzijdige Belgische grondgebied betreden. Het

heette toen dat Duitsland langs Luik en misschien Namen en na de forten langs de Maas ingenomen te hebben, op Frankrijk af zou rukken en in korte tijd, een maand of zo, moesten de Duitsers te Parijs zijn, althans dit moet, naar door Duitse krijgsgevangenen bevestigd is, het bedrijfsplan zijn geweest. Het zou verklaren hoe het komt dat zij België binnenrukten, zonder voldoende voorraad aan voedsel en munitie. Die zouden hun op een vlugge tocht wel volgen.

Acht dagen zijn daarover heengegaan! De Duitsers zijn in België tegengehouden. Hun strijdmacht is er aanzienlijk geringer geworden, ze zitten rond Luik vast, langs de Ourthe richten zij zich op verweer. Niettegenstaande enige zeer zeldzame schermutselingen is hun aanval in België en hun tocht door België gebroken. Frankrijk en Engeland hebben ruim tijd gevonden om hun eigen inzichten, die berekend waren op de vermoedelijke inzichten van Duitsland, te wijzigen.

Ze zijn in België ter hulp gekomen en hebben zich tot aanval en verweer kunnen voorbereiden al wordt morgen misschien op Belgische grond een slag geleverd, die in deze grote Europese oorlog van het hoogste belang kan wezen, voor Frankrijk, voor Engeland, voor Rusland heeft België acht dagen tijd gewonnen, die verloren zijn gegaan voor Duitsland.

Brussel, 12 augustus. Na de nacht te hebben doorgebracht in de posities, welke na de terugtocht van gisteren werden bereikt, zijn de Duitsers weer voorwaarts gerukt naar een door de Belgen bezet punt, waarvan zij meenden dat het verlaten was. De Belgische staf onderhield een uitnemende bewaking en werd op de hoogte gehouden door verspieding van de cavalerie. De nodige orders werden gegeven en de Duitsers vonden de Belgen gereed. Er

ontspoon zich een gevecht, waarvan de resultaten gunstig waren voor de Belgische wapens. Een tienduizend man nam er aan deel. Het was de eerste actie der Belgische troepen in open terrein. Zij voerden een gelukkig gevecht, dat een goede inwijding is van de komende dingen. Overigens is de toestand onveranderd, ten minste schijnbaar.

Bij de verbonden legers wordt het gezamenlijk plan van aanval punt voor punt gevolgd.

Brussel, 11 augustus. Het is gebleken dat de Duitsers bij hun aanvallen op de Belgische troepen, soldaten aan het hoofd lieten marcheren, gekleed in uniformen, waarvan zij gesneuvelde Belgische soldaten hadden beroofd.

Brussel, 12 augustus. Een hedenochtend uit Luik ontvangen brief meldt, dat de Duitse staf is gevestigd in het klooster van het Heilige Hart te Cointe en dat deze zich daar, uit vrees voor een mogelijke aanval, heeft gebarricadeerd.

Een sterke Duitse afdeling ruitery is hedenochtend door de Universiteitstraat getrokken in de richting van de brug van Boverie, en het station Longdoz. De Duitsers hebben te Luik zakken met meel opgeslagen, waarschijnlijk voor het geval dat zij op hun beurt zouden worden ingesloten.

Brussel, 12 augustus. Officieel wordt gemeld, dat de terugtrekkende beweging van de Duitsers, die gisteren was opgemerkt, duidelijker wordt. Geen andere bijzonderheden worden bericht.

Het eerste treffen te Luik.

Granville Fortescue, die de bestorming van de Ban Ju San-forten bij Port Arthur door de Japanners heeft bijgewoond, heeft gedurende de beide eerste dagen van de Duitse aanvallen op Luik in die stad vertoefd en daarover uit Brussel een relaas aan de Daily Telegraph gezonden, het eerste sobere bericht over de voorvallen van vijf en zes augustus. We geven er hier de hoofdzaak van weer.

In de avond van de vijfde en de vroege ochtend van de zesde vielen de Duitsers met alle macht de stad Luik aan. Ongeveer om 11 uur 30 's avonds, op het horen van een hevige kanonnade, stak Fortescue bij Fragnée de rivier over en volgde van de hoogten ten zuiden van de stad het gevecht.

Het was volle maan. De Duitse aanval richtte zich tegen de forten van Fléron, Embourg en Bonnelles. De Duitse artillerie werkte schitterend, granaat op granaat sprong boven de wallen van de forten. Over de werking van het tegenvuur der Belgen kon de correspondent niet oordelen, daar de Duitse geschutsposities op bewonderenswaardige wijze gedekt waren. De woeste aard van het terrein en de duisternis begunstigde de aanvallers. Voor zoveel viel na te gaan, werd er geen belegeringsgeschut gebruikt. De Duitsers schoten met granaten van een sterk ontploffend vermogen. Te ongeveer 3 uur in de ochtend kwam er infanterievuur uit de bossen ten westen van de Ourthe tussen Embourg en Bonnelles. Het was niet mogelijk iets anders te onderscheiden dan de stralen van het geweervuur. Het terrein in de nabijheid van de forten was niet schoongemaakt en blijkbaar inderhaast versterkt.

De Belgische infanterie, het 9e en 14e linieregiment, bezette het gebied tussen de forten Fléron, Embourg en Bonnelles. Het 9e doorstond de schok van de aanval, die over de hele linie werd afgeslagen.

Tegen 4 uur, bij het aanbreken van de dag, waren de Duitse gelederen te onderscheiden. De Duitsers vochten in gesloten orde, volgens ouderwetse tactiek. Tegen 5 uur was het treffen op zijn hevigst. Omstreeks die tijd was het fort Fléron tot zwijgen gebracht. Later werd verteld dat het Duitse vuur veel van het Belgische geschut had vernield.

Tussen de infanteriebataljons zag men kleine afdelingen Duitse cavalerie, doch tot een cavalerieaanval werd niet overgegaan.

Tegen acht uur minderde de aanval. In het heuvelachtige terrein konden de Duitsers zich gemakkelijk verbergen. Het viel niet juist na te gaan hoe sterk ze daar waren; mogelijk één divisie. Ze bezetten de tussenruimten tussen de forten en hadden het gemunt op de bruggen ten zuiden van de stad, waarover de spoorlijnen van Herve en Verviers naar Luik lopen.

De aanval werd over de hele linie teruggeslagen. Het ene bataljon na het andere werd teruggeworpen door de Belgen, wier 9e linieregiment als duivels vocht.

Fortescue acht het een groot voordeel voor de Belgen dat de Duitsers in gesloten orde aanrukten. Geen wonder dat de Duitse bataljons, aldus in het gevecht geworpen, werden gedecimeerd. Toch zal het aantal verliezen wel niet zo groot zijn als werd opgegeven. 25.000 lijkt de correspondent te hoog geschat. Bij de bestorming van Port Arthur verloren de Japanners in vijf dagen 16.000 man.

De beschieting van Luik.

Telegrammen uit Maastricht melden ons, dat de Duitsers nu hun zware belegeringsgeschut voor de stad hebben gebracht en de

beschieting van de forten is begonnen. De forten zijn grotendeels van draaiende koepels voorzien en gewapend met stalen kanonnen van 12 en 15 cm en stalen mortieren van 21 cm.

Het zware veldgeschut van de Duitsers, dat als belegeringsgeschut te gebruiken is, bestaat uit de zware veldhouwitser van 15 cm met teruglopende vuurmond, die een stalen granaat van 39,5 kilo met een explosieve lading van 7,3 kilo afvuurt; de mortier van 21 cm, die een langwerpige stalen granaat van 120 kilo afschiet; het snelvuurkanon van 10 cm, dat granaten van 18 kilo of granaatkartetsen van hetzelfde gewicht met een lading van 680 kogels à 11 kilo afschiet; het lange kanon van 15 cm voor granaten of granaatkartetsen van 41 kilo; het lange kanon van 13 cm (dat bestemd was, om het vorige gaandeweg te vervangen). Aanvangssnelheid van het projectiel 700 m. Draagkracht meer dan 12 km.

Uit Franse bron wordt gemeld, dat de forten van Luik nog steeds stand houden.

Een rooms-katholieke geestelijke schrijft aan de Limburgse koerier:

Naar aanleiding der in sommige kranten voorkomende berichten over wreed optredende Duitsers tegenover de vreedzame bevolking der aangrenzende Belgische dorpen, wil ik om der waarheids wil daaromtrent een stukje eigen bevinding mededelen.

Woensdag laatstleden dan was ik in Moelingen, dat wellicht nooit zo bevolkt en ook weer nooit zo ontvolkt geweest is. Het krioelde er van Duitse troepen, maar van de inwoners zag ik slechts één bejaard man, die zich denkelijk door zijn grijze haren beschermd achtend, wezenloos aan zijn deur stond te staren naar de voorbijtrekkende

vreemde troepen. Alles was gevlucht of wat misschien nog aanwezig was hield zich verborgen.

Tegen 2 uur in de namiddag passeerden mij even voor de kerk, tussen in de richting van de Maas trekkende soldaten, zeven of acht mannen van verschillende leeftijd, inwoners van het dorp. Ik informeerde wat dat moest betekenen en kreeg van een ogenschijnlijk gegradueerde (wat hij precies was kon ik niet zien, omdat alles wat zijn graad kon aanduiden zorgvuldig onder een grijze mantel verborgen was, iets wat me trouwens bij allen opviel), ten antwoord, dat het de gijzelaars waren. Hun zou geen leed geschieden, wanneer er althans door de inwoners niet op de troepen zou worden geschoten. Dat was de vorige avond wel geschied. Vanuit de huizen was er op de Duitse troepen geschoten; 15 soldaten had men gedood en om een afschrikwekkend voorbeeld te stellen, had men 11 inwoners, die men daarna in de huizen van waaruit geschoten was, gevangen had genomen, gefusilleerd. Ik kreeg ook een pakje dum-dum kogels te zien, op de gevangen burgers gevonden. Deze feiten hadden de soldaten woedend gemaakt en waren daarom oorzaak van de vernieling die men alom zag. Het was diep treurig om te zien. Sommige woningen stonden in brand, van vele huizen waren de deuren met bijlslagen vernield, de ruiten gebroken, het huisraad lag aan stukken over de straat.

Ongeveer anderhalf uur na het zien van die gijzelaars, op het punt staande terug te keren, was ik in gesprek met enige militairen, die me vroegen hun brieven te posten, in de nabijheid van de brug over de Berwine, toen er uit een groot huis op een meter of tien van ons af twee schoten vielen.

Ik zag een paar Duitsers met geveld geweer het huis binnenstormen, waarna binnenshuis wat schoten vielen en bijna ogenblikkelijk daarop begon door een voorbijtrekkende troep infanterie een snelvuur, alsof alle duivels los waren. Het richtte zich van de nok van het dak naar beneden. De pannen vlogen op als verschrikte vogels. Ondeskundig als ik in die zaken ben, meende ik, dat er een paar granaten in dat huis geworpen waren door het geschut der Belgen uit de forten aan de Maas en ik moet eerlijk bekennen, dat ik even ging schuilen achter de muur van een huis, totdat die levensmakers hun mond zouden houden. Wijs scheen anders, want iemand, die ook meende dat we met granaten te doen hadden, maar de kracht er beter van kende, riep me toe of ik een heel huis op mijn hoofd wilde hebben. Toen na een minuut of anderhalf het spektakel ophield, en ik weer eens om het hoekje ging zien, was het beschoten huis als een zeef; doorschoten met al wat zich daarbinnen bevond. Dit nieuwe feit zal, vrees ik, die arme gijzelaars niet voordelig geweest zijn.

Terwijl ik nog een ogenblik sprak met enkelen uit mijn naaste omgeving, merkte men mij op, dat het Duitse leger niet vocht tegen burgers, wel tegen soldaten; doch dat, als ook de burgers als vijand gingen optreden, de Duitsers wel verplicht waren handelend op te treden. Waar de bevolking rustig blijft, heeft ze niets van de Duitse soldaten te vrezen.

Na een kort afscheid was ik blij te kunnen heengaan. In een halve dag had ik in een klein dorp een wereld van ellende gezien.

Wij hebben, aldus verder het officiële Belgische bericht, niet de minste verrassing te vrezen. Een nieuwe aanval wordt ongetwijfeld zegevierend afgeslagen. Hedenochtend greep in het zuiden eveneens een gevecht plaats tegen Duitse troepen, die gisteren

naar Eghezée (ten noorden van Namen) aanrukten. We hebben aangevallen en de vijand met grote verliezen aan mitrailleurs, die op auto's geplaatst waren, teruggeslagen.

De forten rondom Luik worden vanuit de stad gebombardeerd, doch zonder gevolgen.

Berlijn, 11 augustus (blijkbaar vertraagd). Naar hier bekend is geworden, verbreiden de Fransen de meest ongehoorde beweringen omtrent wreedheden, waaraan Duitse soldaten zich zouden hebben schuldig gemaakt. Van Duitse zijde wordt er beslist ontkend. Er is niets van die aard gebeurt. En, zo wordt verder van Duitse zijde betoogd, natuurlijk waren de Duitse troepen genoodzaakt, zich tegen de Belgische burgerbevolking, die uit hinderlagen aan de strijd meedeed, te verdedigen.

Parijs, 13 augustus. De bijzondere correspondent te Brussel van de Petit Parisien seint, dat een grote slag op handen is in Belgisch Luxemburg. Het belooft, zegt hij, een geweldige worsteling te worden. De Belgische troepen zullen er waarschijnlijk slechts voor een klein gedeelte in betrokken zijn. Het Franse leger, dat totnogtoe zijn stellingen heeft weten te verbergen en niets van zich liet verluiden, wacht met vertrouwen het ogenblik van de strijd af.

Maastricht, 12 augustus.

In mijn uitvoerig telegram van de 10^e berichtte ik mijn wederwaardigheden op die dag en schetste hetgeen ik op een gedeelte van het oorlogsterrein uit eigen aanschouwen heb kunnen waarnemen. Ik zal het bericht, zonder in herhaling te vallen, hier en daar aanvullen en trachten zoveel mogelijk een beeld te geven van de toestand in het Pruisische noorderleger, voor zover ik deze persoonlijk heb kunnen gadeslaan door mijn verblijf te midden der

troepen, en de mededeling doen van hetgeen ik uit de mond der militairen over de vermoedelijke bedoeling van deze legerafdeling heb kunnen opvangen.

Laat ik dan beginnen bij het begin. 's Ochtends bij het kriecken van de dag uit Maastricht vertrokken, begaf ik mij onmiddellijk naar het uiterste punt van de Nederlandse grens, dit is naar het kantoor van de douane te Eijsden, waar ik de vriendelijke en voor ons journalisten zo hulpvaardig ontvanger, de heer Methorst, reeds uit de veren trof. Een dubbele post van de grenswacht liet mij op vertoon van mijn perskaart ongehinderd door, terwijl de brigadier der marechaussee, die ik reeds enige keren had ontmoet, geen bezwaar maakte, mij de grenzen te doen passeren.

Ik toog dus welgemoed op mars, gepakt en gezakt, want ik hoopte dwars door de Pruisische troepen, heden nog Luik te bereiken, daar eens rond te kijken en dan zo mogelijk met of bij het oprukkend leger de bewegingen te kunnen volgen. De grote weg naar Berneau volgend, liet ik het voormalige Belgisch douanekantoor links liggen. Verlaten lag het daar aan de straatweg, nog hing de Belgische driekleur uit het venster. De Duitse troepen hebben haar laten hangen, blijkbaar om hun beweren door daden kracht bij te zetten, dat ze niet kwamen uit veroveringszucht of lust tot meer landbezit, maar slechts om doortocht te verlangen door het Belgisch gebied. Hier en daar een enkel huisje, dat van boven tot beneden op blijkbaar zeer hardhandige wijze was doorzocht. De deuren waren open, de ruiten verbrijzeld, het huisraad lag dooreen op de grond; alles was doorzocht, kasten en kisten waren geopend, niets stond op zijn plaats. De bewoners waren bij de komst van de troepen op Hollands gebied gevlucht, hadden hun woningen ijlings verlaten en slechts het allernoodzakelijkste meegenomen. Hoe groot was het verschil met de aanblik van een boerenhuisje, waar de eigenaar,

een Hollander, gebleven was en de vreemde militairen tegen contante betaling alles gegeven had wat zij vroegen. Geen leed was hem geschied. Integendeel, bij wijze van dankbetuiging voor de vriendelijke ontvangst en ten blijke dat men het goed met hem meende, werd hem een soort certificaat van goed gedrag uitgereikt. Het prijkte op de voordeur; Bitte Schönung, Holländer. Het is onze landsman van groot nut geweest, want overlast is hem ook in het vervolg niet aangedaan. Enige dagen later zelfs kwam een officier met een paard aanrijden, dat wie weet van waar afkomstig, in het kampement was verdwaald geraakt en daar, zonder bekende bezitter, op kosten van de Pruisische staatskas aan de kost wilde komen. Ein Geschenk des Kaisers, bitte, nehmen Sie es doch! De man was verbluft en durfde niet te weigeren, maar, zo verzekerde hij mij in zijn eigenaardig Limburgs dialect, “ wenn ze ut terug become wolle, kenne ze ‘t kriege.”

Van verre rookten de wachtvuren. Dichter en dichter naderde ik het bivak, dat zich vlak bij onze zuidgrenzen uitstreckte. “Halt, Civil” riep mij een onderofficier toe. Ik toonde mijn buitenlandse pas, waarvan de man titel of jota begreep. Frans verstond hij niet, maar het visum van de Duitse consul-generaal te Amsterdam dat mij “gut zum Eintritt in das Reichsgebiet” kwalificeerde, verrichtte wonderen. Sie können weiter gehen. Nauwelijks 100 m verder wenkte mij een luitenant van het 60e regiment. Heel jong mannetje, baardeloos nog, maar zelfbewust, schneidig. Was wollen Sie? De grote zegels, ik had er wel een stuk of 10 op mijn verschillende passen en identiteitsbewijzen, misten hun werking niet. Van mijn kant bestaat geen bezwaar, verzekerde de jongeman, maar hier kunt u niet blijven, het was trouwens ook niet mijn bedoeling, es ist hier sehr sehr gefährlich, es kann gleich losgehen. En verder marcheerde ik. Rechts en links van de straatweg nog rokende bivakvuren. Hier lag het lijk van een paard, daar een lege haverzak, een halfgebraden

haan werd geflankeerd door een bord aardappelen, een brandspuit stond op de berm, een eindje verder was de grond als bezaaid met lege patronen-doodsjes. Een chaos van de meest verschillende dingen, waar tussendoor een enorme bedrijvigheid heerste. Da kommt ein Franzos! Roept een soldaat. Guten morgen, haben Sie gut geschlafen, riep ik, om hem te tonen dat hij zich ietwat vergiste. Om de 150 m herhaalde zich de ceremonie van het pas-laten-kijken. Telkens kwamen officieren van hun nieuwsgierigheid en belangstelling in mijn persoon blijk geven. Toch liep alles tot dusverre tamelijk goed van stapel. Ik kwam wel niet veel voorwaarts, maar het ging toch. Ik maakte reeds een vluchtige berekening dat het zo voortgaande, wel middernacht zou worden eer ik te Luik zou kunnen aankomen. Onvoorziene omstandigheden natuurlijk buitengesloten. Maar juist die onvoorziene omstandigheden zouden zich maar al te spoedig voordoen. Ik passeerde Berneau, waar een generaal met zijn adjudant de juiste paard stegen. Er werd mij niets gevraagd, dus hield ik mijn mond en ging verder. Intussen gaf ik mijn ogen de kost. Een drietal wagens van de veldpost, geëscorteerd door dragonders, reed in draf noordwaarts. Gebilde postambtenaren te paard en op de wagens, gewapend, enkele met een posthoorn in de rechterhand, schenen zich niet te beklagen het kantoorleven met het krijgsmans dito te hebben verwisseld. Ik sloeg de weg in naar Visé en maakte mij reeds allerhande illusies daar de Maas te kunnen oversteken, om dan linea recta, dat is langs het kanaal naar Luik, verder te marcheren. Es hatt' nicht sollen sein. Op de heuvelkam aangekomen, halverwege tussen Berneau en Visé dus, kwam door een plat getrapte akker in galop een officier op mij af. Ik vermoedde 's mans bedoeling, doch hield mij of ik van de prins geen kwaad wist en ging rustig verder. Sie sollen stehen bleiben. Donnerwetter. Verstehen Sie das? Ik begreep de man volkomen, zijn vriendelijke aanmaning

liet niets te wensen. Wo gehen sie hin, was wollen Sie überhaupt hier? Ik prevelde enige beleefdheidsfrase's, beweerde dat ik naar Lüttich wilde en trachtte duidelijk te maken dat verscheidene officieren mijn pas hadden goedgekeurd en mij toestemming hadden gegeven om mijn weg te vervolgen. Sie gehen aber nicht nach Lüttich. Ik mopperde wat tegen, vertelde de boze krijger, dat ik Hollander was en als zodanig behoorde tot een neutraal land, dat. Das ist mir furchtbar egal, kreeg ik ten antwoord. En nu kwam het verschrikkelijke, de klap op de vuurpijl! Op mijn pas ontdekte mijn ondervrager het veelzeggende woord: journaliste correspondent du Nouveau Journal de Rotterdam. Daar waren de poppen aan het dansen. Was, Sie sind journalist und kommen aus Rotterdam? (Mijn vriendelijke ondervrager had in zijn verbouwereerdheid niet verder gelezen.) Nein, aber so was! De toestand werd kritiek. Hij scheen het geval zeer erg te vinden, besprak het met een ander officier, terwijl ik, met een gezicht van niet-begrijpen verder wilde gaan. Stehen sollen sie bleiben, verstehen Sie das! Daar stond ik met mijn pas in de linker, mijn pet in mijn rechterhand. Mijn aanhouder stapte nader. Woedend snauwde hij me toe: Jetzt habe ich Ihnen nur Dieses zu sagen, scheren Sie sich sofort zur Holländische Grenze zurück, sonst lasse ich Sie sofort arrestieren, verstehen Sie das? Aber sofort, en toen kwam weer zijn stopwoordje: Verstehen Sie das? Plotseling draaide hij om en reed weg. Aangehaapt en onder hoongelach der te hoop gelopen militairen zette ik koers, dwars door het terrein, naar Navagne. Om dezelfde weg terug te gaan bespeurde ik niet de minste lust; ten eerste niet omdat ik daar had gezien wat ik wenste, ten tweede niet omdat mijn souvenirs daaraan niet van aard waren om ze nog eens wat op te frissen. Bij de overgang van het beekje, even ten zuiden der grenspalen, werd ik nog eens aangehouden en ondervraagd, doch tenslotte liet men mij gaan toen ik de inval kreeg te vertellen dat een hoofdofficier mij

vriendelijk de raad gegeven had naar Holland terug te keren. Toen was het goed “Hij zegt wat” mompelde ik, mij een Rotterdamse zegswijze herinnerend. Maar ik was blij en dankbaar als een kind toen ik mij achter een Hollandse dubbelpost van de grenswacht kon terugtrekken.

Over het al dan niet nog bestaan of vernield zijn van de pontonbrug tussen Namen en Lixhe, circuleerden sedert dagen de tegenstrijdigste berichten. Mijn besluit stond vast, eens te zien wat daarvan Waarheid oder Dichtung was. Langs de grens over en onder hekken door, bereikte ik spoedig het zuidelijkste plaatsje van Nederland aan de Maas, van waar ik op nauwelijks 100 m, de pioniers aan het werk zag, de brug te herstellen of te versterken. Alles ging kalm en ordelijk in zijn werk, maar overal heerste een regelmaat, die bewondering afdwingt. Zoals mijn lezers weten, hebben de Belgen bij het begin van de oorlog de vaste brug bij Visé opgeblazen. Er was de Duitsers alles aan gelegen, zo spoedig mogelijk de westelijke oevers van de Maas te bereiken, teneinde zich in de omstreken van Tongeren, in de Kempen, te concentreren. Voortroepen hadden getracht, gij weet het allen, de forten rondom Luik te nemen, doch stuitten hier op een onverwachte tegenstand. Gedeelten van het 8e (Rijnlandse), 7e (Westfaalse), 10e (Hannoveraanse) legerkorps hebben aan deze strijd deelgenomen, doch zijn, vermoedelijk uit gebrek aan nog niet aanwezige zware artillerie, met hevige verliezen teruggeslagen. Van een formele belegering der forten schijnt dan ook te zijn afgezien, deze zou te lang duren en de opmars te veel vertragen. Vandaar dat de fortenkring slechts wordt geobserveerd en de beschikbare hoofdmacht over de Maas zo spoedig mogelijk moest trachten binnen te dringen. Natuurlijk kan dit alleen geschieden zoveel mogelijk buiten het bereik der Belgische forten. Op het allernoordelijkste punt dus, even ten zuiden van onze grenzen,

werd de bewuste pontonbrug geslagen. Buiten het bereik van het geschut van het fort van Pontisse, dat op circa 6500 m verwijderd ligt, is evenwel deze brug niet. Het was dientengevolge voor de Belgen van het hoogste gewicht, de brug met hun geschut te vernielen, om zodoende de beraamde overtocht ernstige moeilijkheden in de weg te leggen. Herhaaldelijk nu is het gelukt, door een goed geleid vuur de brug te beschadigen, doch steeds slaagden de Duitsers erin, de vereiste herstellingen aan te brengen. Niettemin staken de Belgen hun pogingen niet. Zij geven geen kamp. Van een dezer pogingen had ik gelegenheid, ooggetuige te zijn en kwam bij die gelegenheid op geen 50 passen van de invallende granaten. Hierover vertel ik u met nadere bijzonderheden in mijn volgende brief.

De vesting Luik.

De krachtige weerstand door deze vesting geboden, heeft, zoals gemeld is, de Duitsers in de noodzakelijkheid gebracht hun zwaar belegeringsgeschut te doen aanrukken. Dit wil dus zeggen, dat de vesting Luik geheel aan haar bestemming heeft beantwoord, namelijk de vijand langdurig op te houden, waardoor het mogelijk wordt zowel de mobilisatie in eigen land geheel tot stand te brengen als bondgenoten in de strijd gelegenheid geven te hulp te komen. Vervoer en opstelling van zwaar geschut kan immers niet snel geschieden. Als het inderdaad waar is, dat reeds gisteren dit zware geschut aan het woord is geweest, dan hebben de Duitsers alles voor dit vervoer gereed gehad.

Velen zullen wel wat meer willen weten van die vesting, welke de aandacht van de hele wereld op zich gevestigd ziet.

Men weet, dat zij deel uitmaakt van de Maaslinie die zowel dienst moet kunnen doen tegen een inval van Franse als van Duitse zijde. De Belgen zijn van het juiste beginsel uitgegaan, dat om de Maas te versterken men niet een aaneengesloten rij versterkingen moet aanleggen, want een dergelijke linie zou overal even sterk, dat wil zeggen overal even zwak geweest zijn. Zij hebben zich ertoe bepaald de voornaamste toegangswegen van de 16 ½ mijl, die Maastricht van Namen scheiden, af te sluiten en het tussengelegen terrein te bewaken. Als versterkte punten zijn gekozen: 1. Luik, de strategische sleutel van heel de rivier; 2. Namen; 3. Hoei. De vesting Luik wordt hieronder nader beschreven.

De stad Luik ligt aan de samenkomst van drie valleien; 7 spoorlijnen en 17 grote wegen komen er samen; de forten van Luik sluiten de toegang tot 12 bruggen over de Maas af.

De forten moesten zo gebouwd worden, dat de stad beveiligd was tegen bombardementen; ze zijn met het oog hierop op 7 tot 8 km van het midden der stad gebouwd.

Op de rechteroever van de Maas is het terrein zeer geaccidenteerd en bedekt; belangrijke troepenafdelingen kunnen derhalve alleen gebruik maken van de grote toegangswegen. Dus: de wegen en spoorwegen moesten kunnen worden bestreken.

Op de linkeroever, waar het terrein voor een groot gedeelte het karakter van vlak terrein draagt, hebben de wegen een ondergeschikte betekenis, daar deze voor troepenbewegingen niet volstrekt nodig zijn. Hier moest men de vlakte kunnen bestrijken.

Evenals op het gevechtveld eist een bruggenhoofd, de vesting Luik is een bruggenhoofd, dat men de sleutel van de stelling zoekt. Dit

heeft tot resultaat gehad, de bouw van de twee diametraal tegenover elkaar gelegen grote forten Fléron en Loncin.

Fléron beheerst een spoorweg en de voornaamste weg, dit wil zeggen de kortste weg van de Duitse grens naar Luik. Daarenboven staat deze weg in verbinding met twee daaraan evenwijdige wegen. Verder heeft Fléron uitzicht op de vlakte van Herve.

Loncin beheerst de vlakte die het einde van de Haspengouw vormt.

Nadat alsnu de sleutels van de stelling waren aangewezen, heeft men de voornaamste punten vastgesteld die men zou moeten verdedigen. Deze punten zijn voor de linkeroever: Flémalle en Pontisse; voor de rechteroever Bonnelles en Barchon. Hier zijn ook grote forten gebouwd.

Flémalle (hoogte 185 m) beheerst het dal van de Maas stroomopwaarts van de brug van Engis, bestrijkt deze brug zelf en de weg van Dinant naar Neuville.

Pontisse (hoogte 130 m) bestrijkt het dal van de Maas stroomafwaarts van Argenteau (afstand 3600 m), het kanaal, de spoorweg en de weg van Maastricht.

Barchon (hoogte 180 m) beheerst de hoogvlakte tussen de Maas en de bijrivieren van de Berwine, en bestrijkt de weg van Wandre naar Aken over Aubel.

Bonnelles (hoogte 243 m) beheerst de sector Ourthe-Maas en bestrijkt de weg van Ouffet over Hody.

Zo geplaatst bleven er tussen de forten zeer grote tussenruimten, om die gaten te sluiten heeft met kleine forten gebouwd. Bij de bepaling van het aantal heeft men de volgende redeneringen

gevolgd: de tussenruimte tussen twee werken mag op z'n hoogst bedragen het dubbele van de afstand van werkdadig vuur der vestingartillerie op marcherende troepen. Daar deze afstand van 3000 tot 3500 m was, kwam men tot een tussenruimte van 6 tot 7 km, maar daar het veel waard is kruisvuur te kunnen toepassen, heeft men de forten op gemiddeld 4 km afstand geplaatst. De linkeroever beschouwende zien wij dat telkens op 4 km van de grote forten een klein fort is gebouwd.

Door een speling van het toeval valt hun emplacement bijna juist op een grote verkeersweg. Zo bestrijkt het fort van Hollogne de weg van Hollogne naar Geer en de spoorweg van Brussel; dat van Lantin de weg en de spoorweg van Tongeren, dat van Liers de spoorweg van Tongeren en de wegen die van de Maas op deze plaats samenkomen.

Op de rechteroever heeft men de boven omschreven regel niet geheel kunnen toepassen.

De opening Barchon-Fléron, die maar 6 km meet, is afgesloten door het kleine fort van Evegnée, dat de hoogvlakte van Herve en de spoorweg tot deze stad bestrijkt. Rechts van Fléron, op 4 km afstand, bevindt zich op een waar arendsneest. Het kleine fort van Chaudfontaine, dat het belangrijke en kronkelende dal van de Vesder beheerst.

Op 2 km van Chaudfontaine en op 6 km van Bonnelles bevindt zich op het kruis gevormd door de dalen van de Ourthe en de Vesder, het kleine fort Embourg, dat de weg van Malmédy bestrijkt en kan medewerken bij de verdediging van de beide dalen van de Maas.

De citadel zou de reservebewapening van de forten van de linkeroever en het fort La Chartreuse zou die voor de forten van de

linkeroever ontvangen. De citadel en La Chartreuse werden in juli 1891 gedeclasseerd, met dien verstande echter, dat enige bastions intact zouden blijven. Het plan was zelfs om deze bastions in te richten voor zwaar geschut, zodat de citadel en La Chartreuse de andere forten zouden kunnen steunen.

De omtrek van de fortengordel is 50 km.

Het tracé der forten is een gelijkzijdige driehoek, met wijzigingen in verband met het terrein. Zo heeft het bruggenhoofd Luik twee soorten van tracés:

Ten eerste: het gelijkzijdige driehoek-tracé:

1. De kleine forten Hollogne, Lantin, Liers en Evegnée (zuiver gelijkzijdig).
2. De grote forten Loncin, Barchon, Fléron en Bonnelles (met gebastioneerde keel).

Ten tweede: Het veelhoekige tracé:

3. De kleine forten Embourg en Chaudfontaine (zuiver gelijkbenig trapezium).
4. De grote forten Flémalle en Pontisse (gelijkbenig trapezium met gebastionneerd keelfront).

Metselwerk is in de forten niet gebezigd; alle daarvoor in aanmerking komende delen zijn van Portlandcement gebouwd.

De bewapening der forten van Luik was aanvankelijk aldus vastgesteld:

1. Zwaar geschut, geplaatst in koepels midden in het fort, en bestemd voor het vuur op grote afstand. Dit geschut bestaat uit en is geplaatst in;

a. Voor elk groot fort:

1 Koepel voor 2 kanonnen van 15 cm;

2 Koepels voor 2 kanonnen van 12 cm;

2 Koepels voor een houwitser van 21 cm;

b. Voor elk klein fort:

1 Koepel voor 2 kanonnen van 15 cm;

2 Koepels voor 1 kanon van 12 cm;

1 Koepel voor een houwitser van 21 cm.

Dit geeft een totaal van 78 stukken zwaar geschut.

2. Kanonnen van 5,7 cm opgesteld in hefkoepels, die met het infanterievuur de verdediging op korte afstand moeten voeren.

Deze Nordenfeldt-kanonnen zijn als volgt verdeeld:

Groot fort: vier kanonnen.

Klein fort van het driehoekige tracé: drie kanonnen.

Klein fort van trapeziumvormig tracé: vier kanonnen, totaal 44 kanonnen van 5,7 cm.

3. Kanonnen van 5,7 cm opgesteld in kazematten voor het kleine flankement (van de grachten).

Hiervan hebben:

De grote forten van het driehoekige tracé acht stuks.

De grote forten van het trapeziumvormige tracé tien stuks.

De kleine forten van het driehoekige tracé zes stuks.

De kleine forten van het trapeziumvormige tracé acht stuks, totaal 92.

Voorts is in elk nog een kanon van 5,7 cm opgesteld om de ingang te kunnen bestrijken (12 stukken).

Voor de forten zijn dus totaal aangewezen 226 kanonnen.

Deze bewapening werd al vroeger niet voldoende geoordeeld. Men meende met name, dat men als remisegeschut nog moest kunnen beschikken over snelvuurgeschut of mitrailleurs, om de infanterie bij het afslaan van een stormaanval te kunnen steunen.

De bezetting der grote forten bestaat uit 182 artilleristen en 200 man infanterie, der kleine forten uit 20 artilleristen en 56 man artillerie. Voor de kleine forten werd deze bezetting niet voldoende geacht.

De forten staan onderling telegrafisch en telefonisch met elkaar in verbinding, alsmede met het verblijf van de sector-commandant en met het hoofdkwartier van de gouverneur.

In de tussenruimten zou geplaatst worden een tussenbatterij in een permanent versterkte of semi-permanent versterkte opstelling. Daar sommige terreingedeelten niet door het geschut uit de forten

bestreken kunnen worden, was het plan daarvoor op te werpen kleine werken, door artillerie en/of infanterie bezet.

Of deze versterking van het tussenterrein wel geheel in orde was, wordt betwijfeld. De aanval der Duitsers is toch vrij onverwacht gekomen en aan die werken in de tussenruimten moet doorgaans op het laatst nog hard gewerkt worden. Ook het voorterrein is naar beweerd wordt niet kunnen worden ingericht, als wel nodig was geweest, met name is niet voldoende kunnen worden opgeruimd.

Te Herstal, een fabrieksplaats tussen Luik en Verviers, is een bekende fabriek van kleine wapens: pistolen, revolvers en dergelijke. Daar de mannelijke arbeiders van de fabriek onder de wapenen waren geroepen, besloten de arbeidsters de fabriek te verdedigen. Zij hesen er de Belgische vlag, en doorstonden werkelijk gedurende enige tijd een aanval van de Duitse ruitery.

Generaal von Emmich, de bevelhebber van het 10^e Duitse legerkorps te Luik, is onder de bevelvoerende generaals de vierde in een anciënniteit. Zijn patent dateert van 29 mei 1909. Voor hem op de ranglijst staan alleen generaal von Hoiningen genaamd von Huene (14e Badense legerkorps), generaal von Einem genaamd von Rothmaler (7e Westfaalse legerkorps) en generaal von Mackensen (17e Westpruisische legerkorps).

Generaal von Emmich, die nu de orde pour le mérite heeft gekregen, had al in de oorlog van 1870/71 het ijzeren kruis tweede klasse verdiend.

14 augustus 1914

Terwijl onze troepen in het noorden werden aangevallen, poogden de Duitsers hedenochtend een zelfde beweging langs het zuiden uit

te voeren. In de streek van Eghezée trachtte een volledige afdeling cavalerie met mitrailleurs tussen de forten van Namen en het gros van ons leger post te vatten, een positie die voor de vijand van het grootste belang kon worden. Zij werd echter te Noville Tavieres (ten noorden van Eghezée) in de pan gehakt. De Duitsers verliezen waren weer zeer talrijk. In minder dan 24 uur hebben zij hun belangrijkste kansen om Brussel te bereiken langs de twee gemakkelijkste wegen verloren.

Brussel, 13 augustus. Volgens de Soir worden de gisteren door de Duitsers geleden verliezen op ongeveer 2000 man aan doden en gewonden geschat. De Belgische verliezen zijn niet nauwkeurig bekend. Het aantal gesneuvelden moet zeer gering zijn. De Belgen hadden voornamelijk gewonden, doch betrekkelijk weinig in verhouding tot de Duitse verliezen

In de afgelopen nacht is geen enkele aanval gedaan. Men weet intussen dat de Duitsers hun troepen achterwaarts hebben samengetrokken.

Hedenochtend om 5 uur is het geweervuur hervat, doch op veel grotere afstand dan gisteren.

De Belgische troepen zijn vooruit gerukt. Verse troepen zijn op weg naar het front om de troepen, die gisteren in gevecht waren, te steunen of, zo nodig, te vervangen. De manschappen zijn opgewekt en vol goede moed.

Brussel, 13 augustus. Volgens de laatste berichten over de slag bij Halen waren het patrouilles van karabiniers, die de nadering van de vijand rapporteerden.

De Belgische troepen kozen dadelijk stelling in de loopgraven. Toen de Duitsers aankwamen, werden zij onthaald op een levendig geweer- en geschutvuur.

De vijand schoot op de loopgraven, waarop de Belgen achter Halen terugweken. Weldra kwam er versterking opdagen en het gevecht duurde de hele dag voort in weerwil van het numerieke overwicht van de tegenstand.

De Duitsers werden eindelijk teruggeslagen.

Halen zelf heeft veel geleden. De nacht verliep aan het front van de Belgische troepen op kalme wijze.

De treinen lopen weer tot Landen.

Brussel, 13 augustus. Volgens de Soir was de toestand in de middag om 5 uur als volgt: de Belgische troepen hebben de Duitsers teruggeslagen en hun belangrijke verliezen toegebracht, zowel op het front van Diest, waar de Duitsers waren teruggekeerd om hun geschut terug te halen als op het front van Eghezée.

De chef van de Belgische staf is te Brussel teruggekeerd om de minister van oorlog en de koning verslag te doen van de gunstige resultaten van deze dag.

Maastricht, 13 augustus. In Luik is de bevolking volkomen rustig en verzet zich geenszins tegen de Duitse bezetting, die met tact optreedt. Berichten dat vele huizen daar zouden zijn verbrand of verwoest, zijn overdreven. Van het stadhuis waait nog steeds de Belgische vlag en de garde civique doet in overleg met de Duitse militaire autoriteiten politiedienst. In een tweetal cafés wordt muziek gemaakt; een Duitse militaire kapel concerteert 's

namiddags ten aanhore van een grote menigte, die zich kalm gedraagt.

Maastricht, 13 augustus. Uit Aken, waarheen zij per trein waren vervoerd, kwamen heden talrijke nieuwe Duitse troepen in de streek tussen Moelingen en de Maas aan, waar zij het bivak betrokken. Zij zullen vermoedelijk reeds morgen in de ochtenduren de Maas overtrekken, om bij een eventueel échec der Duitse wapenen in Noord België als reserve te dienen. Ik verneem dat slechts twee Pruisische cavaleriedivisies, tezamen acht regimenten, zich daar bevinden, zomede het 7e, 8e, en 10e legerkorps.

Maastricht, 13 augustus. Ten westen van Visé worden door Duitsers schanswerken aangelegd; er komen daar talrijke Duitse ambulance-auto's met gewonden aan, die in twee hospitalen worden ondergebracht. Er is te Visé gebrek aan chirurgen, vandaar dat er hulp is verzocht van het Nederlandse Rode Kruis.

De conferentie hierover te Aken heeft als resultaat dat uit Aken aan Berlijn toestemming is gevraagd, het Nederlandse Rode Kruis op door Duitsers bezet Belgische gebied werkzaam te laten zijn.

Schending van oorlogsgebruiken.

Brussel, 13 augustus. Het comité van onderzoek nopens de naleving der oorlogswetten heeft een aantal feiten ten laste van de Duitse troepen, die zich thans in België bevinden, geboekstaafd, met name de plundering van gemeentekassen en van de fondsen der agentschappen van de Nationale Bank. Verder herhaalde schending van verschillende artikelen der wetten op de oorlogsgebruiken, in het bijzonder de terechtstelling van militaire krijgsgevangenen, het schieten op personeel der ambulances die bezig waren gewonden

op te nemen, en op ambulances, het in brand steken van huizen en het schieten op vreedzame burgers.

Het comité protesteert ook tegen het vasthouden van gijzelaars uit Luik en uit Belgisch Luxemburg.

Een koopman, die in de streek van Gendringen groenten voor Wezel opkoopt, vertelt, dat er dinsdagavond 500 Belgische krijgsgevangenen te Wezel aankwamen. De woede der bevolking was zo groot, dat zij met dezelfde trein verder werden gezonden.

Een officieel bericht van Belgische zijde behelst het volgende:

De regering van het koninkrijk België heeft met verontwaardiging bij alle regeringen geprotesteerd tegen de voorstelling van het Wolff-bureau te Berlijn. Het is onwaar, dat de bewoners in de omtrek van Luik hebben deelgenomen aan de gevechten; het is onwaar, dat in hinderlaag verborgen inwoners Duitse geneesheren, die gewonden verpleegden, hebben gefusilleerd. Het is onwaar, dat gewonden bloot hebben gestaan aan wreedheden van de zijde der Belgen. België is ondertekenaar van de conventie van Den Haag betreffende de wetten en gebruiken in de oorlog. Het komt deze conventie nauwgezet na. Van het begin der vijandelijkheden af hebben de Belgische autoriteiten de bevolking eraan herinnerd, dat de burgers zich volkomen moesten onthouden van het gebruik maken hunner wapenen tegen de overweldigers en dat alleen het leger en de brandweer, die beiden aan de gestelde voorwaarden voldoen, daartoe het recht en de plicht hebben.

Men zegt, dat de treinen weer tot Waremme lopen. Onder voorbehoud wordt melding gemaakt van het gerucht, dat generaal von Emmich dood zou zijn.

Brussel, 14 augustus. De kassier van de Luikse bank, die op zijn fiets hierheen is gereden om geld te halen, vertelt, dat hij over Hoei en Namen is gegaan en vrij gemakkelijk uit Luik is weggekomen. De Duitsers gaan, volgens hem, ijverig voort met zich op de verdediging tegen een offensieve beweging voor te bereiden. Zij maken echter tevens de indruk, gereed te willen zijn voor een overhaaste aftocht en werken met spoed aan schipbruggen over de Maas. Hun houding tegenover de bevolking van Luik moet op het ogenblik niets abnormaals bieden.

Brussel, 14 augustus. Het officiële bericht van het Belgische ministerie van oorlog, om 12 uur 's morgens bekendgemaakt, luidt:

Uit de verkregen inlichtingen blijkt, dat de toestand zowel voor ons als voor onze bondgenoten gunstig blijft. De berichten uit Lotharingen zijn in het bijzonder zeer goed, voor wat de Fransen aangaat.

Men verwacht een nieuwe onderneming der Duitsers tegen ons, maar alle beschikkingen zijn genomen, om ze tegen te gaan, gelijk tot hier toe gebeurd is. Van de overgave van een der forten om Luik kwam geen bericht. Wat hieromtrent wordt verteld, dient beschouwd als onjuist.

Maastricht, 14 augustus, 11 uur 35 in de voormiddag. Nog steeds horen we hier bij tussenpozen het kanongebulder. Vooral aan de Brusselse poort klonk het hevig.

Het heet dat de Duitse legertroepen nog steeds van Aken uit over de brug in Lixhe doortrekken. Bij elke compagnie was een veldkeuken, die in volle werking was. In Aken hebben de mensen inkwartiering en elke dag worden de ene ingekwartierden weer afgelost door nieuwe.

Hoe weinig geloof men kan schenken aan berichten van ooggetuigen, blijkt uit een mededeling in de Soir van een heer, die op zijn terugreis naar Brussel te Maastricht in de Maas lijken van soldaten en paarden gezien had. Nu is hier geen enkel lijk komen afdrijven.

Bonnelles.

Een Belg in Engeland, heeft van zijn broer, die zich bij de Belgische troepen bevindt, een brief ontvangen over de vernieling van het Belgische dorpje Bonnelles, door de Belgen zelf.

“Om 10 uur maandagavond (drie augustus) werden de vreedzame bewoners van Bonnelles (een dorpje vlakbij het fort van die naam bezuiden Luik) plotseling herinnerd aan de vreselijke betekenis van het woord “oorlog”. Een genie-officier, vergezeld door een groot aantal sappeurs, klopte aan iedere deur en bracht de boodschap, dat alle huizen moesten worden verbrand om het schietveld der kanonnen van het fort vrij te maken. Er mocht geen ogenblik verloren gaan; en wie wilde mocht een schuilplaats zoeken in het fort. Terwijl de officier sprak, droegen de sappeurs hout, poetskatoen, petroleum enzovoort aan.

De mensen die om de forten wonen weten, eens en voor altijd, dat in oorlogstijd de noodzakelijkheid zich kan voordoen, dat de fortautoriteiten de huizen der dorpelingen laten vernielen. Maar in dit geval waren zij ‘s middags niet gewaarschuwd, en de meeste mensen waren al naar bed gegaan toen men hen nog laat in de avond hun lot kwam aanzeggen. Ik kan de hartverscheurende tonelen, die wij die nacht hadden te aanschouwen, niet beschrijven. Al wat ik mij er van herinner is dat de vrouwen weenden, de kinderen baden. Stel het u eens voor: de meesten van die vrouwen

hebben mannen, broeders, zonen in de gelederen, en thans komt men haar huizen verbranden. Enkele vrouwen smeekten de soldaten om tenminste wat huisraad te mogen redden, maar de troepen namen haar vriendelijk doch vastberaden bij een arm en zetten haar op straat. Intussen waren de soldaten de huizen binnengegaan met hout, hooi en petroleum en staken overal de brand in. De vrouwen, die de brandende huizen wilden binnengaan, om zo mogelijk nog iets te redden, werden teruggedrongen door de soldaten. Het was begonnen te regenen en hier en daar was het vuur uitgegaan. Maar de soldaten kwamen dan met nieuwe voorraden met in petroleum gedrenkt poetskatoen, die aan de punt van de bajonetten naar binnen werden gestoken.

Een man die juist uit zijn huis naar buiten was gebracht en die eerst met verdwaasd gezicht het werk der soldaten had aangestaard, kwam plotseling in actie en hielp in persoon de soldaten zijn huis in brand steken. Toen dit voorbeeld eenmaal gegeven was, hielp al spoedig de hele mannelijke bevolking mee. Toen om 10 uur 30 de noodklok begon te luiden, stonden er zeker 50 boerenstulpen in brand.

Daarop moest de oude, merkwaardige dorpskerk met haar vierkante toren eraan geloven. Hout en poetskatoen waren tot bij het altaar en in de toren zo hoog mogelijk opgetast. Even later was een reusachtige vuurtoorts alles wat er van over was.

In het geheel werden op deze wijze 130 huizen vernield en daarna werden alle bomen van het dorp omgekapt.”

Het Belgische veldleger.

Em. Cammaerts, een Belg, geeft in de een overzicht van de militaire voorbereiding aan Belgische kant. Zelfs met de derde divisie, die uit

Luik terug is gekomen, mee, gelooft hij niet, dat het Belgische veldleger sterker dan 120.000 man is. Geen man kan op dit ogenblik gemist worden van de mobiele verdediging van Namen, en de forten om Antwerpen heen kunnen niet zonder bezetting blijven. Men moet ook niet vergeten, dat het Belgische ministerie van oorlog nog niet heeft opgegeven, hoeveel soldaten er bij de verdediging van Luik gesneuveld zijn.

De schrijver twijfelt niet aan het moreel van de troepen. Na de proef, die zij bij Luik hebben doorstaan, zullen alle korpsen dezelfde vastberadenheid tonen als de derde divisie. Men kan ook op de wijsheid van de leiders rekenen. De wijze waarop de troepenbewegingen verhinderd zijn, is een goed voorteken. Ondanks zijn leeftijd heeft koning Albert aldoor het grootste doorzicht getoond.

De enige reden van bezorgdheid voor de Belgen die getuige zijn geweest van de hervorming, die hun leger in de twee laatste jaren heeft ondergaan, ligt in de strijdvaardigheid van hun veldartillerie. Da Belgische kanonnen zijn van het laatste model, maar twee jaar geleden heette het, dat het aantal manschappen en paarden niet voldoende was om ze alle te kunnen gebruiken, zodat elke groep, in plaats van drie batterijen, maar twee batterijen in het veld kon brengen. Er is in die tijd een heftige polemiek gevoerd over hetgeen men de "ontreddering van de artillerie" noemde.

Er is middelerwijl tijd genoeg geweest, om voor de nodige manschappen en paarden te zorgen, zodat nu misschien alle kanonnen te gebruiken zijn. Toch mag men niet uit de schitterende verdediging van Luik afleiden, dat alle andere afdelingen van het leger op zulke hoogte zijn gebracht. De persoonlijke invloed van generaal Leman heeft zich ongetwijfeld voor een groot deel bij de

versterking van de Luikse forten laten gelden. Bovendien was die stelling de gevaarlijkste in België en zal de aandacht van het departement van oorlog daar misschien vooral op gevestigd geweest zijn, met terzijdestelling van minder voorname kwesties.

Cammaerts meent ten slotte, dat het leger der verbondenen misschien in aantal de Duitsers de baas is, maar dat de Duitse artillerie vermoedelijk bij de Belgische in het voordeel zal zijn.

Niets is meer verkeerd dan om de waarde van zijn vijand te onderschatten. Men heeft in de afgelopen week veel gehoord van hongerende, onwillige Duitse soldaten, die door de officieren tot vechten werden aangedreven. Tegen zulke overdrijvingen moet men zich hoeden en men moet niet te veel waarde hechten aan de praatjes van enkele opgewonden lieden, die maar al te bereidwillig door sommige journalisten voort verteld worden.

De Duitse soldaat is nog altijd even dapper. Hij zal spoedig tegenover de Fransman, zijn ervvijand, staan. Zo hij verslagen wordt, zal dat niet mogelijk zijn zonder dat hij eerst een wanhopige tegenstand heeft geboden.

In het stuk "De vesting Luik" (avondblad van gisteren) wordt in de derde zinsnede de afstand Maastricht-Namen opgegeven 16 ½ mijl te zijn. Bedoeld is de mijl van 4444 m.

Vandervelde, het pas tot minister van staat benoemde Belgische socialistische kamerlid, heeft een oproep gericht tot alle Belgische mannen, die niet onder de wapenen zijn, om aan het werk te blijven. "Wij kunnen niet allen vechten, zegt hij, maar allen kunnen we direct of indirect meewerken aan de verdediging van het land in de grote strijd voor democratie en het handhaven van de politieke vrijheid van Europa. Laat eenieder aan zijn taak blijven en laten zij,

die niet meer kunnen vechten, de moed hebben, de moeilijke moed, om te blijven werken terwijl er over het lot van Europa beslist wordt.”

De oorlogslegende groeit dan aan. Volgens de bijzondere correspondent van de Times te Brussel vechten de Belgen voor huis en geloof! Overigens geeft de correspondent een treffende beschrijving van de vastberaden geest, die heel het Belgische volk bezit.